

belpolitikai hitlerizmust, rosszkedvűen jegyezte meg:

— Bleyer előttem is kifejtette, hogy mi csoda paradicsom a hitlerizmus. Most már hát nem vagyok hitlerista.

— Miért?

— Emlékeztek arra, hogy egy papképviselő egyszer tréfásan az antiszemitizmusról vitalkozott. Két ismert zsidó embert említett s azt mondta, hogy ha az elsővel beszél, filozofitává lesz; ha azonban a másikkal

REX

Váci u. 34, költőzködésnél átszereléseket olcsón vállalunk
csillárok, világítótestek, diszműárak
Ujabb nagy áreszállítás!

van dolga, nyomban szélső antiszemitának érzi magát. Nohát, ha Bleyer zsidó lenne, én úgy érezném magamat, mint az a papképviselő, amikor az említett két zsidó úr közül — a másodikkal találkozott.

TAJTÉKPIPA

Egy német ujság azt ujságolja, hogy a tajtékpipa magyar találmány; Pestről származik és az első tajtékpipát egy Howater Károly nevű ember készítette, még pedig 1733-ban. A német ujság híre több szempontból érdekes. Először azért, mert kideríti, hogy a tajtékpipa kétszáz esztendő; másodszer azért, mert magyar találmánynak, sőt pesti eredetűnek mondja a tajtékpipát és kisüti, hogy Howater Károly volt a neve annak a tisztességes magyar embernek, aki az első pipát tajtékból kifaragta. Lehet, hogy igaza van a német ujságnak, ámbar meg kell állapítanunk, hogy Howater nevű mester sem a pesti, sem a budai polgárok könyvében nem fordul elő. De az is meglehet, hogy tulajdonképpen Horváthnak hívták azt a bizonyos Howatert, csak a német ujság zavarta össze az egymáshoz hasonlító két nevet. A tajtékpipa igazi karrierje azonban nem itt kezdődik, hanem sokkal később; mert igaz ugyan, hogy már kétszáz évvel ezelőtt is pipáztak tajtékból, de ez a tajtékpipa még nem volt az igazi. Nem volt sem jobb, sem különbség a gipsz-pipánál. A tajtékpipa karrierje akkor kezdődött, mikor az egyik Andrassy csizmadiája lábbeli-pucolás közben tajtékból faragott pipáját beleejtette a forró viaszba. Mikor aztán kihúzta belőle, akkor látta, hogy ott, ahol a viasz beszívódott a tajtékból megsárgult, megszépült a pipa; szívás közben pedig szép borvörösszínű lett. Hogy melyik Andrassy „kommenciós” csizmadiája volt a tajtékpipa felfedezője, arra nem tudott ráakadni a kultúrhistoria. Annyi azonban bizonyos, hogy a tajtékpipa karrierje mégis csak innen kezdődik.

A tajtékpipa dicsősége különben régesrég leáldozott, de igazában a fapipa szorította ki a pozíciójából. A fapipa elterjedése egy másfél száz esztendő szokást, gyakorlatot, tradíciót és ízlést tett semmivé. A régi táblabíró világ utolsó gesztusát, utolsó emlékét is leépítették a fapipa approbálásával. Pedig szép és érdekes emlékek azok, amik a tajtékpipa körül rajzanak. Egy más világnak az emlékei. Báthory Kristóf az első magyar, aki pipázott; 1526-ban kapta prezentbe a töröktől a pipát. Azóta pipás és kevésdohányú nemzet vagyunk és azok voltak a nagyszerű idők, amikor még hosszú meggyfaszára volt a pipának és fűdibusszal gyújtottak rá. Azok voltak a jó idők, amikor a nemzetes és tekintetes urak még hosszú útra is magukkal cipelték kedves dohányzó szerszámukat és még a Zrínyiben, a Pálvaxban, az Arany Sasban és a váciuccai Koronában is ott állott a pipatorium, hogy kéznél legyen, mikor a tekintetes urak be-benéztek egy kis itókára vagy egy csésze feketére. A „kelner” ügyesen megtömté és úgy adta oda a törzsvendégnek a hosszúszerű füstölő alkalmatosságot, hogy fűdibusszal meggyujtsa.

Hogyan pipázott hajdan egy igazi úr?

A régi időkben csak a paraszt szítta rövidszáron a szűzdohányt. Az úr, az igazi úr, — mint Eötvös Károly nem egyszer kifejtette — csak hosszúszerű pipából pipázott. Ennek pedig az az oka, hogy a pipázás egész embert kíván. Aki pipázik, nem ér rá egyébbel foglalkozni. Aki hosszúszáron pipázik vagy csibukozik, azt teljesen lefoglalja a pipa, mert az egyik kezével a szárat tartja, a másik kezével időnként meg-megpiszkálja a dohányszarófot. Beszélni sem igen ér rá, aki pipázik, mert a pipát folyton színi kell, különben kialszik. Aztán ügyelni kell arra is, hogy mint ég a pipában a dohány és miképpen beszívódik a pipa-nyaka. Szóval sok csinja-

binja volt a régi időkben a pipázásnak; sok művészet, tudás, gyakorlat és finesz kellett hozzá. Nem volt az olyan egyszerű dolog, mint a maiak gondolják. Hiszen, ha elgondoljuk, hogy mennyi szerszám, mennyi rekvizitum tartozott a pipához; akkor is nyilvánvaló mindenki előtt, hogy a pipázás olyan passzió, mely a füstölésen kívül más komoly munkát a gondolkodáson, az idő- és a szunyogkergetésen kívül meg nem tűr. Fontos volt a pipánál, hogy milyen a szára, milyen a csutorája; fontos az acél, a kova, a tapló és fontos volt a többi gyújtószerszám is: a kostók, meg a szurkáló. Ezek voltak a főrekvizitumok, de a legfőbb hozzávaló mégis a szűzdohány volt, melyet az igazi úr a maga földjén termesztett. De a legeslegfontosabb maga a pipa. A pipafajták között becsülete volt a jó selmeci vagy debreceni cseréppipának is; az igazi pipa azonban mégis csak a jó formájú, nemes alakú, takaros tajtékpipa volt, melyre a régi időkben olyan kitűnő és ügyes művészberek faragták rá a figurát, meg a nemesi címet, mint amilyen a 30-as, 40-es években Szentpétery József volt. Aki ilyenből pipázott, annak nem lehetett sietős dolga. De hát akkoriban még híre-hamva sem volt sem az idegességnek, sem a sietésnek.

Régi pipatoriumok

A hosszúszerű pipa azonban csak addig uralkodott a magyar társadalomban, míg az embereknek sok ráérő idejük volt. Mikor aztán 49 után tönkrement a dzsentri és kénytelen volt hivatalni vállalni, régi uraságának utolsó rekvizitumát: a pipát magával vitte a hivatalba. Amint pedig szorgosabb lett a munka és a kényszerűség dologra fogta a lecsúszott urat is: az évek során egyre kurtult, egyre rövidebb lett a pipa szára. A csibuk, a kényelem és basaság szimbóluma, lassanként eltűnt; a szép figurás, címeres, takaros, nemes formájú pipák is kimentek lassacskán a divatból. Egy időben ugyan még divatoztak a makrapipák, de aztán végleg szivarra adták magukat az urak. Eleinte ugyan tiltakoztak a nagy átalakulás ellen. „Sohase volt jó az a nagy sietség!” — mondogatták egymásnak, de azért szemelláthatólag gyorsabb lett a tempó a hivatalban és mindenütt. A régi szép tajtékpipák, makrapipák pedig bekerültek a múzeumba. Bay Géza, a volt beregi főispán 54 pipát hagyott a Nemzeti Múzeumra. Ezek között a pipák között van szép is, csunya is; kicsi is, meg nagy is. Van közte selmeci, meg porcellánpipa. A legtöbbször háborus embléma, meg muzsikaszó mellett mulató, táncoló párok vannak kifaragva. A napoleoni háborúk után, meg 49 után is a hadfiak pipaszó mellett gondoltak vissza az elmúlt nagy napokra és ezekre a háborús pipákra vagy Napoleon reliefjé, vagy hadakozó katonákat faragtattak. A múzeum pipái között van egy, amit a főtí szüret emlékére Fáy Miklós ajándékozott Vörösmarty Mihálynak 1842-ben. Egy másik gyönyörű neogótikus pipát Kazinczy Mihály ajándékozott, emlékül Bennek. Van a Nemzeti Múzeum gyűjteményben egy nagyon szép tajtékpipa, amelyet Rohan herceg adott emlékül Sándor Móríc grófnak, a híres lovasnak.

A régi familiák emlékeit őrző vitrinek is nagyon sok szép pipagyűjteményt rejtegetnek. Szép pipagyűjteménye van Bárczy Istvánnak is, Budapest egykori polgármesterének és híres gyűjteménye volt Komjáthy Bélának, meg Hentaller Lajosnak is. Hentaller pipái között volt egy fapipa, amely valamikor a Damjaniché volt. Ezt a pipát 1704-ben Rákóczi Ferenc kapta meglepetésül a feleségétől. Ez volt ráérős Cseresznyeszőlő

emlékére 1704.” Leghíresebbek azonban Kossuth Lajos pipái voltak. Mikor 1837-ben Kossuth Lajost a törvényhatósági tudósítások miatt Eötvös királyi ügyvéd a bécsi udvar utasítására pörbe fogta: az ellenzéki követek egy-egy tajtékpipát ajándékoztak neki. Ezzel demonstrálták a szimpátiát. A pipa kupakján csak ennyi volt: „Kossuth Lajosnak” és utána a követ neve. Mikor Kossuthot bebörtönözték: ezek a pipák nyomtalanul eltűntek. Senki sem tudta, hogy hova lettek. Pedig a kiegyezés után még a bécsi császári múzeumban is kutattak utána, de nem találták. Nyomavesztett Kossuth pipáinak. 1910-ben azután, mikor Hohenlohe herceg meghalt egyszerre csak kiderült a titok. Hohenlohe herceg híres pipagyűjtő volt. Tizenhatezer pipa volt a gyűjteményében. És ebben a gyűjteményben 60—70 darab Kossuth-pipát találtak. Idekerültek tehát az ellenzéki követek Kossuth-pipái.

Az elkeseredett havanna

Hogy a régi időkben milyen fontos szerszám volt a pipa, az is mutatja, hogy egy 1815. évről szóló pesti Wegweiserben megvan írva, hogy akkoriban Pesten 16 pipafaragó és 23 pipakereskedő működött. Pedig akkortájt jó, ha 30.000 ember lakott Pesten. Már most Pest harmincezer lakója közül 15 ezer nő volt, aki nem pipázott; legalább 5—7000 volt a gyerek. Úgyhogy nyolc-tízezer ember pipaszükségletét elégítette ki ez a negyven pipakereskedő és pipafaragó. Szóval mindegyikre jutott két-kétszáz dohányos ember. Az ördög érti, miképpen tudtak belőle megélni.

Ma már igen befellegzett a tajtékpipának. A fapipa, a matrőzpipa lett a szalonképes. Kedves kollégám és földim: Londez Elek már harminc évvel ezelőtt fapipából szívta a trafikot. Akkoriban még nem volt olyan népszerű a fapipa, ő azonban ragaszkodott a fapipához és délutánoként úgy telefüstölte vele a redakciót, hogy szinte vágni lehetett a füstöt. Rettenetesen áporodott szaga volt a pipájának is, de meg a füstnek is, amit eldohányzott. Az igaz, hogy erősen kiszívott fapipa volt a Londezé. Egyszer aztán az ujságunk gazdája: Surányi József már nem bírta szó nélkül és megmondta neki apertén:

— Londez bácsi: bűdös ez a dohány!

— Szívok én jobbszagút is, ha kapok! — mondta Elek barátom.

De nem kapott. Surányi József áldott jóember volt, de nem volt dohányos. Azonban Londez apó szerette a szivart is. Ünnepeken különösen a kubaszivart kultiválta, mint annakidején az öreg Tisza Kálmán. Egyszer az uccán valami világjáró ismerőssel akadt össze, aki Hollandiából vetődött haza. A régi barátok nagyon megörültek egymásnak.

— Nézd Lekszi, mit hoztam neked?! — mondta a globetrotter. — Havanna szivart hoztam Hollandiából. Áhitattal szídd el!

Londez Elek nagyon megörült a vásárfiának. A szivart óvatosan betette a szivartárcájába, melyben már 4 kubaszivar várakozott arra, hogy Lekszi elfüstölje. Besietett a szerkesztőségbe, hogy ott majd komótosan nekiül és elszívja a finom szivart. Ami után történt azt így adta elő Londez:

— Tudod komám, hát nekikészülődöm s már előre örültem, hogy milyen nagy élvezettel fogom elfüstölni a külföldi szivart. Kinyitom a szivartárcát, hát kishíja, hogy hanyatt nem vágódtam meglepetésemben. Nézem, nézem a szivarokat; forgatom, próbálgatom: hát egyik olyan, mintha a másik édestestvére lenne. Nem tudtam eligazodni, hogy az öt közül melyik a kuba, melyik a havanna. Gondoltam: most légy okos Domo-kos. Már most mit csináljak komám?! Azt tegyem-e, hogy az öt közül kiragadok egyet és azt mondom: „Ez az a havanna!” — és azzal a passzióval és áhitattal szívom el, mint ahogy egy havannát illik elszívni. Vagy pedig egymásután elszívom mind az ötöt és mindegyik után azt gondolom: „Hátha ez volt ez a havanna!...”

Pásztor Mihály